

Etický kódex verejného činiteľa a zamestnanca verejnej správy

Anotácia: Kritický stav etiky vo sfére verejnej správy vedie k celosvetovému koordinovanému úsiliu o jej zlepšenie. Mnohé globálne problémy ekonomiky v značnej miere súvisia i s deficitom etiky. Význam verejnej správy a stavu jej etiky v mnohom prelimituje efektívnosť ozdravných opatrení. Uvádzané celosvetové inštitúcie už dlhodobejšie poukazujú na neúnosný stav v oblasti etiky. Špecifikom našej republiky sú mnohé problémy, ktoré vznikli po transformácii štátneho hospodárstva do súkromného deklarovaním zásady – čo nie je zakázané, je dovolené. Preto stav etiky v oblasti verejnej správy v našej republike, podobne ako aj v iných postkomunistických štátoch, je predmetom pozornosti a hodnotenia medzinárodných inštitúcií. Zavádzanie efektívnych etických kódexov do sféry verejnej správy je len prvým krokom k zlepšeniu stavu. Daný príspevok prezentuje postavenie a atribúty etických kódexov vo všetkých podstatných súvislostiach.

Kľúčové slová: etika, verejný činiteľ, zamestnanec verejnej správy, verejná, štátna služba, etický kódex, konflikt záujmov, korupcia, verejné vlastníctvo, politický záujem,

V súčasnosti mnohé európske štáty zvyšujú svoje úsilie týkajúce sa **riešenia problémov s korupciou**, ktorá veľmi úzko súvisí s kritickým stavom etiky vo sfére verejnej správy. Do zavádzania účinných opatrení sa zapojili nielen vládne a verejné inštitúcie, ale aj medzinárodné, ako sú EÚ, Rada Európy (RE), OSN, OECD (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj), profesionálne a záujmové združenia, nadácie i súkromné spoločnosti. Súčasná slovenská právna úprava korupcie ju prísne sankcionuje v jej jednotlivých formách podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. v jeho treťom diele – o prijímaní úplatku (§ 328 až 331), o podplácaní (§ 332 až 335) a nepriamej korupcii (§ 336).

Celosvetová zhoda o nevyhnutnosti koordinovaného boja proti korupcii viedla k prijatiu odporúčaní OSN, zameraných na vypracúvanie kódexov etického správania sa, pravidiel na vykonávanie auditov, na zriaďovanie inštitúcií na prevenciu a represiu proti korupcii a na vypracovanie kódexov verejných činiteľov. K doterajším najdôležitejším dokumentom OSN v tejto oblasti patria: Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 52/ 87 Proti korupcii a podplácaniu, Rezolúcia 8. kongresu OSN na Kube o korupcii v štátnych orgánoch z r. 1990, Medzinárodný kódex OSN o správaní sa verejných úradníkov z r. 1996 a i.

Rada Európy prijala pre svoje členské štáty viacero záväzných dokumentov: v r. 1996 Akčný program boja proti korupcii, uznesenie: 20 riadiacich zásad pre boj proti korupcii, spoločný projekt Komisie EÚ a Rady Európy z r. 1998 – Korupcia a organizovaný zločin v krajinách prechádzajúcich transformačným procesom (OCTOPUS), druhý program EÚ a RE Boj proti korupcii a organizovanému zločinu v transformujúcich sa štátoch (OCTOPUS II), vrcholný dokument Trestnoprávny dohovor o korupcii a Občianskoprávny dohovor proti korupcii.

Výbor RE pre korupciu odporúča členským štátom nasledujúce opatrenia:

- zverejňovať zneužívanie právomocí verejných činiteľov, politických strán a médií,
- publikovať príjmy a majetok volených predstaviteľov, členov exekutívy a úradníkov verejnej správy,
- dosiahnuť transparentnosť financovania politických strán.

V rámci špecifického programu OCTOPUS RE našej republike odporúča predovšetkým:

- zhodnotiť úroveň korupcie a organizovaného zločinu v SR,
- zlepšiť verejné uvedomenie proti týmto javom,
- posilniť v tejto oblasti medzinárodnú spoluprácu,
- zlepšiť výkonnosť príslušných inštitúcií v tejto oblasti,

- brániť monopolizácii mediálneho trhu,
- zaviesť povinnosť hlásiť podozrivé finančné operácie.

Pri našom opätovnom hodnotení na 38. zasadnutí v júni 2008 GRECO /Skupina štátov proti korupcii RE/ konštatovala vágnosť protikorupčných opatrení, striktne trvajúc na prijatí ďalších opatrení v záujme prijatia špecifických predpisov týkajúcich sa tejto otázky pre všetkých verejných činiteľov, hlavne vo vzťahu k darom a k pohybu zamestnancov zo štátnej správy do súkromných spoločností – revolving doors tak, ako to vyžaduje odporúčanie, či to už bude upravené zákonom, alebo v etickom kódexe (najlepšie oboma). V tejto súvislosti by sa mali slovenské inštitúcie inšpirovať Odporúčaním RE č. R (2000) 10 o etickom kódexe verejných činiteľov.

1 Podstata etických problémov

Smerovanie vývoja spoločnosti určuje intenzita záujmov jej členov. V prvom priblížení môžeme záujmy spoločnosti členiť na **osobné** (individuálne), **skupinové**, **lokálne** (miestne), **verejné** (štátne).

V rámci interakcií medzi týmito záujmami často dochádza ku konfliktom. Liberálny prístup preferuje viac individuálny záujem, konzervatívny – naopak – zas verejný záujem. Všeobecne sa uznáva, že štátny záujem by sa mal v demokratickej spoločnosti formulovať ako delegovaný individuálny záujem, ako výraz reprezentatívnej väčšiny individuálnych záujmov v štáte.

Konflikt záujmov nastáva, keď súkromný záujem (osobný, skupinový) sa dostane do rozporu s verejným záujmom. V takomto prípade verejný činiteľ, ktorý by mal presadzovať verejný záujem, môže podľahnúť vplyvu súkromných záujmov a konať v ich prospech. Na to sa zvyčajne zneužíva jeho osobný záujem ako nástroj ovplyvňovania jeho konania. Preto je dôležité, aby bola etickosť jeho správania pod účinnou kontrolou.

Korupčné správanie môže naplňovať **tri druhy neetického správania**:

1. protizákonné konanie (sankcionované Trestným zákonom),
2. zneužitie postavenia bez jednoznačného porušenia zákona s nepatričným cieľom,
3. nevykonanie povinnosti (úmyselné alebo skryté zanedbanie úradnej povinnosti).

Porušenie etiky podľa 2. a 3. bodu sa ťažko postihuje. Voči štátnej správe možno podať sťažnosť alebo odvolanie na vyšší orgán, voči územnej samospráve sťažnosť možno podať len ombudsmanovi a pri voľbách potrestať verejného činiteľa samosprávy jeho nezvolením.

K ďalšiemu druhu neetického správania možno priradiť aj:

- neobjektívne konanie pod nátlakom lobistických, politických či ekonomických skupín,
- uprednostňovanie krátkodobých záujmov pred dlhodobými,
- oportunizmus a konformizmus v rozhodovaní, aj tu ide zväčša o konanie pod vonkajším tlakom.

Decentralizácia verejnej správy prirodzene viedla aj k decentralizácii korupcie. Prítom v skutočnosti korupcia a klientelizmus nemusia mať objektívne väčší rozsah ako na centrálnej úrovni, avšak oba prejavy neetického správania sú viac viditeľné vzhľadom na bezprostrednejší kontakt občana s orgánmi samosprávy.

Reakciou na potrebu prirodzeného dodržiavania etických princípov je vytváranie dvoch druhov etických pravidiel¹:

A. Povinné pravidlá.

B. Pravidlá obozretnosti.

V bode **A** ide o presné definovanie etických pravidiel, povinností, zákazov, obmedzení a spôsobu kontroly ich dodržiavania, teda o vynucovanie etického správania.

V bode **B** ide o tzv. pravidlá opatrnosti a prezieravosti, ktoré vyžadujú také správanie, ktoré vylučuje aj samotné podozrenie z neetického konania.

Kompaktnosť uvedených oboch etických princípov predstavuje fenomén tzv. integrity.

Etika vo verejnej správe musí zabezpečovať väzby tak na formálne, ako aj neformálne etické pravidlá. Formálne pravidlá sú zahrnuté v schválených predpisoch, normách a legislatíve. Neformálne sú súčasťou všeobecne uznávaných hodnôt a vzorov správania sa.

2 Etika verejného činiteľa

V štátoch s tradičnými etickými kódexmi sa verejní predstavitelia podrobujú zvyčajne vyšším, resp. ďalším etickým požiadavkám v porovnaní so zamestnancami. Ide spravidla o požiadavky v troch základných oblastiach:

a) Správanie sa voči občanom

- Musí postupovať podľa zásady, že zastupuje záujem celej spoločnosti.
- Nesmie sa správať autoritársky či odmietavo voči žiadnemu občanovi, bez ohľadu na to, či je jeho prívržencom alebo voličom, najmä ak tento žiada o pomoc.
- Nesmie zanedbávať potreby sociálne odkázaných občanov.
- Musí sa usilovať o vytváranie atmosféry spolunáležitosti v oblasti verejného záujmu.

b) Vzťahy k podriadeným

- Musí sa usilovať o vytváranie efektívneho tímu zo svojich podriadených.
- Vo svojom tíme vytvára atmosféru vzájomnej dôvery a rešpektu.
- Musí eliminovať negatívny vplyv osobných vzťahov na pracovné záležitosti.
- Rešpektuje profesionálnu kompetentnosť a odbornú mienku iných.
- Nesmie sa vyhýbať osobnej zodpovednosti a zvádzať vinu na iných.
- Nesmie sa nechávať zviest' lichotením, musí eliminovať donášačstvo.

c) Správanie sa v súkromí

- Musí si byť vedomý, že morálne poklesky v súkromí poškodzujú autoritu inštitúcie, ktorú reprezentuje.

Zastávaním funkcie verejného činiteľa sa volený funkcionár dostane do intenzívnej pozornosti verejnosti a často aj posudzovania zo strany médií. Daňou za funkciu je tak v značnej miere strata súkromia.

3 Etika zamestnanca verejnej správy

Zamestnanec orgánu alebo organizácie verejnej správy sa riadi najmä nasledujúcimi etickými zásadami:

a) Etická zodpovednosť – verejný zamestnanec vykonáva svoju prácu svedomito, čestne a riadi sa najvyššími etickými princípmi a dodržiava ich (v kódexe treba definovať, čo sa v rámci jeho konkrétnej práce rozumie pod narušením etických princípov).

b) Zodpovednosť voči verejnosti – zodpovedá za svoje konanie a rozhodnutia verejnosti a je pripravený podrobiť sa kontrole verejnosťou, ktorá sa týka jeho práce alebo konania.

¹ SIČÁKOVÁ, E., ZEMANOVIČOVÁ, D. *Konflikt záujmov, etiketa a etický kódex vo verejnej správe*. CPHR, Transparency International Slovensko, Bratislava 2000.

- c) **Rozhodovací proces** – pri vykonávaní svojich pracovných povinností vykonáva všetky rozhodnutia vo verejnom záujme a s ohľadom na objektívnu podstatu každého prípadu.
- d) **Súkromné záujmy** – neriadi sa súkromnými záujmami, ktoré môžu priamo ovplyvniť jeho prácu, iba ak by mu to povoľoval etický kódex. Súkromné záujmy zahŕňajú finančné a iné záujmy pracovníka verejnej správy, jeho rodiny a iných príbuzných, jeho priateľov, jeho spolku, klubu, strany, ktorej je členom, a akúkoľvek osobu, s ktorou ho viažu spoločenské povinnosti alebo finančné a iné záväzky.
- e) **Verejný záujem** – pri vykonávaní práce riadi svoje súkromné záujmy tak, aby sa vyhol skutočnému či potenciálnemu konfliktu záujmov.
- f) **Dary a výhody** – neuchádza sa a neprijíma žiadne ekonomické výhody, zvýhodnenia, okrem náhodných darov, pohostinnosti a iných výhod symbolickej hodnoty.
- g) **Nenáležité výhody** – svojím správaním nekoná v prospech právnických alebo súkromných osôb pri ich rokovaní s verejnou správou, ak by výsledkom malo byť priznanie výhod, ktoré nie sú všeobecne prístupné verejnosti.
- h) **Vnútorne informácie** – vedome nevyužije výhodu alebo zisk z informácie, ktorú získal v rámci svojich pracovných povinností a zodpovedností, a ktorá nie je všeobecne prístupná verejnosti.
- i) **Verejné vlastníctvo** – priamo ani nepriamo nepoužije alebo nedovolí použiť verejné vlastníctvo akéhokoľvek druhu, vrátane vlastníctva v prenájme na iné než na schválené účely.
- k) **Nové zamestnanie** – zamestnanec po odchode z verejnej správy nebude konať tak, aby získal nenáležité výhody (treba definovať konkrétne aké) zo zamestnania vo verejnej správe.

4 Princípy vytvárania etických kódexov

V USA, Kanade a najnovšie aj v štátoch EÚ sa systematicky snažia eticky vymedziť správanie predstaviteľov a zamestnancov verejnej správy. Vymedzenie má zvyčajne formu vzorových smerníc, ktoré sú potom ďalšími orgánmi verejnej správy rozpracované na vlastné špecifické podmienky. Okrem týchto všeobecných smerníc mnohé profesionálne združenia zamestnancov verejnej správy majú vypracované vlastné etické kódexy, ktoré sú ich členovia povinní dodržiavať.

Štruktúra najprepracovanejších etických kódexov je približne rovnaká:

A. všeobecné etické kódexy vzťahujúce sa na daný **orgán verejnej správy**,

B. postupy a prístupy v správaní sa predstaviteľov a zamestnancov,

C. sankcie za nedodržanie etických princípov.

V časti **A** sa rozpracujú a špecifikujú etické zásady uvedené vyššie so zameraním na dosahovanie regulatívnej funkcie.

V časti **B** sa akcentujú aj ďalšie požiadavky:

- a) profesionalita na výkon funkcie (kvalifikovanosť, výkonnosť, efektívnosť),
- b) objektívnosť (duch zákonnosti, demokracie, nestrannosti a empatie),
- c) neúplatosť (najmä prijímanie skrytých výhod). V kódexoch sa podrobne popisujú postupy etického výberového konania a uzavierania zmlúv vo vzťahu k súkromnému sektoru.

V tejto časti kódexy zvyčajne opisujú aj **vonkajšie prejavy správania** sa:

- priateľský vzťah, otvorené a skromné vystupovanie vo vzťahu k občanom, podriadeným a kolegom,
- dôveryhodnosť, diskretnosť, zodpovednosť,
- ochrana cti a dôstojnosti svojho úradu a profesie,

- rozvážnosť, rozhodnosť a flexibilita (pružnosť) v konaní,
- schopnosť vytvárať pocit kolegiality.

Pri spracovaní kódexov sa zohľadňuje aj citlivosť a kritickosť verejnej mienky voči orgánom verejnej správy. Najmä z týchto zdrojov pochádzajú etické požiadavky na:

- zdvorilé správanie voči klientom,
- vylúčenie akejkoľvek formy šikanovania, priet'ahov či arogancie,
- zdržanlivosť vo výrokochoch (i pravdivých) urážajúcich jednotlivcov alebo skupiny,
- ústretovosť voči požiadavkám občanov, pozornosť pri riešení sťažností,
- poskytovanie maximálnej informovanosti občanom.

V niektorých štátoch EÚ sa uplatňujú aj ďalšie etické **požiadavky ekonomického charakteru** pri vykonávaní funkcie vo verejnej správe:

- a) pravidelné majetkové priznanie, vrátane blízkych príbuzných,
- b) nezneužívanie informácií, ktoré nie sú verejne prístupné,
- c) zamestnanec (a najmä volený predstaviteľ) nesmie zastupovať inú fyzickú alebo právnickú osobu pri konaní pred iným orgánom verejnej správy,
- d) nesmie mať vedľajšie zamestnanie, ktoré by vytváralo skutočný alebo zdanlivý konflikt záujmov, alebo by mohlo viesť ku spochybneniu bezúhonnosti a autority orgánu verejnej správy, v ktorom pracuje (napr. volený funkcionár a zároveň funkcionár podriadenej organizácie).

5 Model etického kódexu verejných činiteľov

Tento model vychádza z odporúčania RE č. R(2000) 10 o modelovom kódexe správania sa verejných činiteľov, ktorý má slúžiť ako východisko na spracovanie národných etických kódexov a predstavuje minimum zásad, ktoré majú byť rozpracované v súlade s národnou legislatívou, pričom môžu byť uplatnené aj v podriadených organizáciách. Odporúčanie sa nevzťahuje na členov národných vlád a na sudcov. Kódexy pre príslušnú oblasť verejnej služby majú byť súčasťou pracovných podmienok verejného činiteľa a ich porušenie má byť predmetom **disciplinárneho konania**.

Etický kódex štátneho zamestnanca, ktorý vydal bývalý Úrad pre štátnu službu v roku 2002, má len rámcový charakter a nezodpovedá požiadavkám na tvorbu etických kódexov uvedených medzinárodných inštitúcií. Podobne je to aj s prijatými kódexmi miestnych samospráv. Ani súčasný slovenský etický kódex príslušníka PZ nezodpovedá prijatému Policajnému kódexu RE Rec(2001)10.

• Všeobecné etické zásady kódexu

Verejný činiteľ sa musí správať tak, aby bola chránená a zvyšovaná dôvera verejnosti a viera v integritu a efektívnosť verejnej služby.

Musí čestne, nestranne a spravodlivo plniť svoje povinnosti s pochopením pre verejný záujem.

Svojím správaním musí zachovávať a upevňovať dôveru a vieru verejnosti v poctivosť, nestrannosť a účinnosť verejnej služby.

• Oznamovacia povinnosť

Ak sa verejný činiteľ dozvie o konaní nezákonnom, nevhodnom alebo nekonzistentnom s kódexom, musí vykonať oznámenie podľa určeného služobného postupu, a to i v prípade, keď sa dozvie o takomto konaní iných verejných činiteľov. Oznamujúcemu sa nesmie spôsobiť ujma.

• Konflikt záujmov

Jeho súkromný záujem sa nesmie dostať do rozporu s jeho verejným postavením, musí sa vyhýbať takému konfliktu záujmov či už skutočnému, potenciálnemu alebo zdanlivému. Jeho

súkromný alebo osobný záujem nesmie ovplyvniť alebo spôsobiť zdanie vplyvu na jeho nestrannosť a objektívnosť.

Pritom môže ísť aj o nepriame výhody (pre príbuzných, priateľov alebo organizácie či osoby, s ktorými má či mal spoločné obchodné či politické záujmy).

V tomto smere je osobne **zodpovedný**:

1. za ostražitosť voči skutočnému či potenciálnemu konfliktu záujmov,
2. za konanie, aby sa mu vyhol,
3. za upovedomenie svojho nadriadeného,
4. za podrobenie sa rozhodnutiu o riešení konfliktu.

• **Politická alebo verejná činnosť**

Verejný činiteľ sa nemôže angažovať tak, aby bola znižovaná dôvera k jeho nestrannosti alebo lojálnosti. Nesmie ani pripustiť, aby bol použitý na stranícke, politické účely. Musí sa podrobiť všetkým obmedzeniam na politickú činnosť uloženú mu zo zákona.

• **Prístupnosť ovplyvneniu**

Verejný činiteľ nesmie pripustiť, aby bol nútený vrátiť výhodu akejkoľvek osobe alebo orgánu. Nesmie ponúknuť výhodu spojenú s jeho úradným postavením alebo takto ovplyvňovať niekoho na súkromné účely.

Verejný činiteľ nesmie žiadať či prijímať dary, výhody, pohostinnosť alebo iné výhody pre seba, príbuzných alebo organizácie či osoby, s ktorými má či mal spoločné obchodné alebo politické záujmy, ktoré môžu ovplyvniť alebo vzbudiť zdanie ovplyvnenia nestrannosti jeho pôsobnosti.

• **Ochrana pred korupciou**

V prípade ponuky neprimeranej výhody verejný činiteľ musí vykonať minimálne nasledujúce kroky na svoju ochranu:

- jednoznačne a dôrazne odmietnuť neprimeranú výhodu,
- identifikovať osobu, ktorá ponuku urobila,
- vyhýbať sa zbytočnému kontaktu, získať svedkov,
- vyhotoviť čo najskôr písomný záznam o takomto pokuse,
- pri porušení zákona okamžite nahlásiť pokus policajnému orgánu

• **Informácie**

Verejný činiteľ môže zverejňovať služobné informácie len v súlade s určenými pravidlami. Musí chrániť bezpečnosť a dôvernosť informácií, nesmie sa snažiť získať prístup k informáciám, ktoré mu neprislúchajú, a nesmie nevhodne využívať informácie, ktoré získal pri výkone svojej služby.

Nesmie odmietnuť podať úradnú informáciu, ktorá môže byť riadne zverejnená, zároveň však nesmie poskytnúť informáciu, o ktorej vie alebo rozumne predpokladá, že je nesprávna či zavádzajúca.

• **Kontrola integrity**

Verejný činiteľ, zodpovedný za prijímanie, povyšovanie či umiestňovanie, musí zaistiť vykonávanie riadnej kontroly integrity kandidátov z jeho pôsobnosti. Pri riadení a dohľade nad inými verejnými činiteľmi musí tak robiť v súlade s koncepciou a účelom daného orgánu so zodpovednosťou za konanie či nekonanie zvereného personálu.

Pritom musí prijímať opatrenia na zabránenie korupcie svojho personálu, dôsledného uplatňovania etických zásad, ostražitosti k znakom finančných či iných ťažkostí personálu, umožňovanie vzdelávania, vrátane poskytovania svojho osobného správania ako príkladu vhodnosti a integrity.

• **Odchod z verejnej služby**

Verejný činiteľ by nemal využiť výhodu svojho verejného postavenia na získanie zamestnania mimo verejnej služby. Nemal by dovoliť, aby vyhliadka iného zamestnania preňho tvorila skutočný, potenciálny či zdanlivý konflikt záujmov.

Bývalý verejný činiteľ by určité obdobie nemal za kohokoľvek konať vo veci, ktorú vo verejnej službe vybavoval alebo riadil a ktorá by preňho mala za následok osobitný úžitok. Bývalý verejný činiteľ nemá používať alebo zverejňovať dôvernú informáciu, ktorú získal počas výkonu služby. Verejný činiteľ nesmie poskytovať privilegovaný prístup k verejnej službe bývalému verejnému činiteľovi.

Za potenciálny zdroj etických problémov verejných činiteľov a zamestnancov verejnej správy sa v niektorých etických kódexoch považuje:

- účasť na pohostení, zábavných podujatiach a pobytoch hradených podnikateľskými subjektmi,
- externé finančné záujmy,
- spolupráca s neziskovými organizáciami nad rámec pracovných povinností.

V mnohých prípadoch je všeobecnou etickou povinnosťou verejných činiteľov a zamestnancov verejnej správy také správanie, ktoré neposkytuje podozrenie z jeho neetického správania alebo vystavuje podozreniu orgán verejnej správy, v ktorom pracuje, napr. korupcia, neobjektívnosť a pod. V etických kódexoch býva zahrnutá aj povinnosť ohlásiť porušenie etických a iných služobných pravidiel zo strany iných osôb, pod trestom vlastného stíhania za porušenie etického kódexu.

6 Špecifikácia bodov etického kódexu

Dary a výhody

Prijímanie darov je striktné obmedzené. V podstate verejný činiteľ ani verejný zamestnanec nesmú prijať dar, ktorý by im bol daný vzhľadom na ich oficiálne postavenie alebo ktorý pochádza z určitých zdrojov (tzv. zakázané zdroje).

Zakázané zdroje zahŕňajú osoby alebo organizácie, ktoré:

1. sú alebo chcú byť v oficiálnom styku s úradom, kde verejný činiteľ alebo verejný zamestnanec pracuje,
2. zastupujú záujmy, ktoré sa priamo alebo nepriamo týkajú činnosti, ktorú vykonáva pre úrad. Ako dar nemožno posudzovať bežné občerstvenie, pohľadnice, plagáty a iné veci podobnej hodnoty. Je však nutné definovať limit tejto hodnoty, ceny a výhry, ktoré sú otvorené verejnosti. Ak verejný činiteľ alebo zamestnanec dostane dar, ktorý nemôže prijať, musí tento dar vrátiť alebo preukázateľne zaplatiť jeho trhovú cenu. Ak nie je praktické dar vrátiť (napr. podlieha rýchlej skaze), verejný zamestnanec ho môže po schválení venovať charite.

Obmedzené výhody napr. dary (peňažné alebo iné), zľavy, finančné a hmotné pôžičky môžu byť prijaté len za presne stanovených podmienok.

Ako postupovať s prípustnými darmi

1. Zamestnanec verejnej správy zváži vhodnosť prijatia daru.
2. Zamestnanec verejnej správy vyplní tlačivo (prihláška/evidencia daru) a spolu s darom pošle na špeciálny útvar/komisiu.
3. Komisia určí a zaznamená spôsob naloženia s darom.
4. Etická komisia informuje zamestnanca:
 - a) či si môže dar nechať,
 - b) ako sa s darom naloží.

Iné okolnosti podliehajúce etike prijímania darov, resp. služieb

Spoločenské podujatia

- Verejný činiteľ alebo zamestnanec verejnej správy nemôže prijať neobvykle štedrú alebo príliš častú ponuku zúčastniť sa na spoločenských podujatiach (v kódexe treba definovať limity pre termíny, ako je neobvyklá štedrosť, resp. frekvencia ponuky takejto účasti).
- Pred akceptáciou pozvania na spoločenské podujatie musí verejný činiteľ alebo zamestnanec verejnej správy zvážiť, či existuje skutočná potreba (napr. nadviazanie spolupráce, PR účel, získanie informácií a pod.) prijať toto pozvanie.
- Musí si takisto ujasniť, či dané pozvanie nie je podmienené žiadosťou urobiť pozývajúcejmu službu, čím by priviedol seba alebo svoju organizačnú jednotku, príp. úrad do konfliktu záujmov.

Tzv. služby „zadarmo“

- Skôr ako verejný činiteľ alebo zamestnanec verejnej správy využije služby, ktoré sú mu poskytované zadarmo, mal by sa uistiť, že táto služba mu nie je poskytnutá ako verejnému zamestnancovi, ale ako súkromnej osobe, takže nezneužije svoje oficiálne postavenie alebo moc.
- Služby poskytované zadarmo majú byť rovnako prístupné každej inej osobe.

Verejný činiteľ alebo zamestnanec verejnej správy nesmie:

- zneužiť svoju prácu na vlastný zisk alebo na pomoc k zisku inej osobe,
- využiť svoju pozíciu, postavenie alebo moc spojenú s vykonávaním úradu na vynútenie si zisku pre seba alebo inú osobu,
- použiť informácie získané pri vykonávaní svojej práce pre súkromné potreby, vlastnej alebo inej osoby,
- zneužívať úradné hodiny (to zahŕňa tak vlastný pracovný čas, ako aj pracovný čas podriadených).

Verejné vlastníctvo

Verejný činiteľ alebo zamestnanec verejnej správy nesmie používať toto vlastníctvo na iné ako pracovné účely, ktoré súvisia s jeho pracovnou náplňou. Verejné vlastníctvo zahŕňa bežné vybavenie pracovného miesta: počítače, telefóny, kopírovacie prístroje a iné vlastníctvo zakúpené z verejných prostriedkov.

7 Etický dohľad

Vytváranie objektívnych poznatkov o skutočných etických problémoch inštitúcie a jej zamestnancov je východisko na prijatie účinných opatrení na korekciu stavu v danom orgáne verejnej správy. V praxi ide predovšetkým o sledovanie situácie v **eticky najzraniteľnejších miestach** (tendenčnosť v správnom konaní a pri prijímaní rozhodnutí, tendre, odpredaj alebo prenájom majetku a pod.). Základnými zdrojmi informácií, na ktoré sa audit upriamuje, sú predovšetkým sťažnosti občanov, inštitúcií a ciele pohovory s pracovníkmi.

Cieľom dohľadu (interného alebo lepšie externého) je uvážlivé a taktné riešenie etických problémov, posilňovanie spoluzodpovednosti zamestnancov za etický stav inštitúcie a identifikovanie sa zamestnancov s deklarovateľnými etickými cieľmi. Dôsledkom etického dohľadu popri vyvedení personálnych opatrení býva aj spresnenie, resp. sprísnenie etického kódexu.

Literatúra

- Etický kódex štátneho zamestnanca, vydal Úrad pre štátnu službu v r. 2002
- Európsky kódex policajnej etiky Rec(2001)10, prijatý Výborom ministrov Rady Európy 19. septembra 2001
- KANDRÁČ, P. *Práva občanov porušuje aj samospráva*, Informačný bulletin verejného ochrancu práv, Bratislava 2007
- Odporúčanie Rady Európy č. R(2000) 6 Výboru ministrov Rady Európy o postavení verejných činiteľov v Európe
- Odporúčanie Rady Európy č. Rec(2000) 10 o etickom kódexe verejných činiteľov, prijaté Výborom ministrov na 106. zasadnutí dňa 11. mája 2000
- SIČÁKOVÁ, E., ZEMANOVIČOVÁ, D. *Konflikt záujmov, etiketa a etický kódex vo verejnej správe*. CPHR, Transparency International Slovensko, Bratislava 2000
- TOMANOVÁ, K. *Konflikt záujmov na úrovni samosprávy*, CPHR – Transparency International, Bratislava 2001
- Závery 38. zasadnutia skupiny GRECO (Groupe d'États contre la corruption) pre Slovenskú republiku, Strasbourg, 13. júna 2008

Key words: ethics, public official, public administration employee, public, state service, ethical code, conflict of interest, corruption, public property, political interest

Summary

A lot of problems of economics are to a great extent related to the deficiency of ethics. A critical state of ethics, mainly in the sphere of public administration, leads to a universal coordinated effort to improve the situation. The importance of public administration and state of its ethics predetermine the effectiveness of curative measures. Therefore, several world institutions have been pointing out the unbearable state in this field for a long time. A specificity of the Slovak Republic is formed by various problems which originated after the transformation of the state economy into the private one, predominantly as a consequence of inadequate declaration of the principle – “what is not forbidden is allowed”. The state of ethics in the sphere of public administration in our republic, similarly to other post-communist countries, is currently in the centre of attention and evaluation of several international institutions. Introduction of effective ethical codices considerably contributes to improvement of the state in public administration in some countries.

In many cases it is a general ethical duty of officials and employees of public administration to behave properly in order not to cause a suspicion of non-ethical behaviour or expose the public administration authority, where they work, to a suspicion of e. g. corruption, non-impartiality, etc. Moreover, a duty to report violation of ethical or service rules by other persons under the punishment for violation of the ethical code is usually included in ethical codices. Participation in treat, entertaining events and visits paid by entrepreneurs, external financial interests, co-operation with non-profit organisations beyond the scope of working duties is in some ethical codices considered a potential source of ethical problems of public officials and public administration employees.

The article presents a position and attributes of the ethical code model in all essential relations.

plk. Ing. Alexander Thurzo
Úrad hraničnej a cudzineckej polície MVSR
e-mail: Alexander.thurzo@minv.sk

*doc. JUDr. Marta Thurzová, CSc., mim. prof.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra súkromnoprávných disciplín
e-mail: Marta.thurzova@minv.sk*

Recenzent: doc. Karol Murdza, PhD.